

Цина А. Ю.
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ, ПОЯСНЕННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ КРИЗ ТА ВІДХИЛЕНЬ ОСОБИСТІСНО- ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Розглядаються питання використання інформаційно-комунікативних технологій з метою пояснення і прогнозування відхилень в особистісно-професійному розвитку майбутніх учителів. Аналізуються психолого-педагогічні особливості застосування інформаційно-комунікативних технологій проектування і точного відтворення оптимальних діагностичних дій суб'єктів професійної підготовки, що гарантують переконливість пояснень і прогнозувань криз та відхилень у професійній підготовці, змінюючи ефект несприятливих впливів освітньо-професійного середовища на становлення майбутнього вчителя. Передбачається можливість діагностичного цілепокладання для подальшого прогнозованого планування і проектування процесу особистісно орієнтованої професійної підготовки, варіювання корекційно-адаптивними методами і засобами, гарантування досягнення визначених галузевими освітніми стандартами завдань професійної підготовки вчителя.

Ключові слова: професійна підготовка, ІК технології, діагностування.

Сучасна професійна підготовка майбутнього вчителя розуміється в широкому соціально-педагогічному смислі як педагогічно орієнтована система громадсько-державної допомоги і підтримки, яка надається студентам для їх уходження в професійно-педагогічну діяльність і результативного функціонування в ній. Метою професійної підготовки вчителя є цілеспрямовання, управління і контроль ефективності функціонування механізмів професійного становлення в інтересах особистості і суспільства.

Розуміння завдань професійної підготовки майбутнього вчителя з такої точки зору потребує оновлення позиції педагогів – змінити відверту спрямованість на навчання прагненням слухати і чути суб'єктів професійної підготовки, довіряти їм, допомагати здійсненню їх особистісно-професійних устремлінь, надати їм право вчитися самим і вчити один одного. Зміну ролі викладача в умовах компетентнісного підходу до організації навчання В. Луговий характеризує як більш спрямовуючу, супроводжуючу щодо досягнення студентом певних результатів [5]. Зміна ролі педагога в навчальному процесі та заміна традиційних педагогічних технологій та витоків інформації зумовлюються оновленням потреб, змісту, організаційно-педагогічних форм і методів навчання на кожному етапі освітнього процесу [1, с. 147].

Усвідомленню змін у ролі викладача і студента сприяє зіставлення результатів навчання та набутих компетентностей: якщо результати навчання формулюються викладачами, то компетентності опановуються студентами [8; 9].

Неповторність індивідуальних особистісно-професійних виявів майбутніх учителів обумовлює особливий темп професійного становлення кожного, спонтанність прискорень і виникнення кризових протиріч зростання. Педагогічні технології вивчення, пояснення і прогнозування криз і відхилень у професійному становленні особистості передбачають наукове психолого-педагогічне проектування і точне відтворення оптимальних діагностичних дій суб'єктів професійної підготовки, що гарантують переконливість пояснень і прогнозувань цих криз і відхилень, зменшуючи ефект несприятливих впливів освітньо-професійного середовища на становлення майбутнього вчителя.

Зв'язок проблеми з важливими практичними завданнями

Завданням технологій вивчення, пояснення і прогнозування криз та відхилень у професійному становленні особистості є відстеження причин появи і прогнозування попереджувальних заходів щодо небажаних особистісно-професійних проявів майбутніх вчителів в процесі професійної підготовки.

Зв'язок проблеми з наступними дослідженнями і публікаціями.

Питання використання інформаційно-комунікативних технологій з метою діагностики і прогнозування відхилень у особистісному розвитку учнівської молоді розглядаються в працях С. Кара-Мурзи, М. Левшина (виховання і соціалізація засобами масової інформації і комунікації), В. Лугового (культурно-інформаційна теорія освіти), Є. Полат (застосування засобів ІКТ у навчанні дисциплінам), Н. Польки (технологія використання ІКТ), С. Расторгуєва (технології медіаосвіти).

Виокремлення з проблеми досліджуваної частини

Ефективність і результативність вивчення, пояснення і прогнозування криз та відхилень у професійному становленні особистості майбутнього вчителя залежить від застосовуваних технологій. За видом педагогічної діяльності технології вивчення, пояснення і прогнозування криз та відхилень у професійному становленні особистості можуть бути віднесені до:

– технологій педагогічної підтримки і супроводу, які спрямовані на сумісне визначення суб'єктами професійної підготовки чинників, що перешкоджають ефективному професійному становленню особистості майбутнього вчителя;

– технологій дослідницько-пошукової діагностики і моніторингу особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів, необхідних для прийняття особистісно орієнтованих управлінських рішень з цілісної їх професійної підготовки;

– технології роботи з студентами, що мають відхилення від ефективного особистісно-професійного розвитку.

Актуальність

Розробка і застосування інформаційно-комунікативних технологій вивчення, пояснення і прогнозування криз та відхилень у професійному становленні особистості дозволить підвищити ефективність професійної підготовки учителів в цілому, гарантуючи результативний підбір технологій професійного розвитку при оптимальних науково-обґрунтованих витратах ресурсів для цього.

Цілі дослідження

Метою дослідження інформаційно-комунікативних технологій вивчення, пояснення і прогнозування криз та відхилень у професійному становленні особистості вчителя є:

- розкриття їх концептуальних основ, цілей і завдань, змісту методів і форм організації діагностичної діяльності суб'єктів професійної підготовки;
- виявлення і зіставлення сильних і слабких сторін цих технологій, труднощів і потенційних ризиків під час їх застосування у професійній підготовці, розкриття їх можливих внутрішніх і зовнішніх резервів.

Методи дослідження проблеми

Методологічний підхід до визначення провідних принципів пояснення і прогнозування криз і відхилень у професійному становленні майбутнього вчителя визначають перевірені часом і практикою різні за своєю концептуальною основою теорії розвитку особистості, синергетично використані за ознакою їх переконливості в тлумаченні ситуативних особистісно-професійних проявів і прогнозованості цих проявів у майбутньому.

Межі конкретних професійно-педагогічних ситуацій визначатимуть діапазон ефективного застосування тієї чи іншої концепції розвитку особистості в обґрунтуванні педагогічних технологій вивчення, пояснення і прогнозування криз та відхилень у професійному становленні особистості. Якщо в іншій професійно-педагогічній ситуації переконливішою і прогнозованішою буде інша концептуальна теорія особистості, то саме вона повинна стати основою для обґрунтування технології діагностики криз і відхилень особистісно-професійного розвитку у цій конкретній ситуації.

Характеристика і обґрунтування отриманих результатів

Структура педагогічних технологій вивчення, пояснення і прогнозування криз та відхилень у професійному становленні особистості може бути представлена у вигляді логіко-сислової моделі, представленої на рисунку.

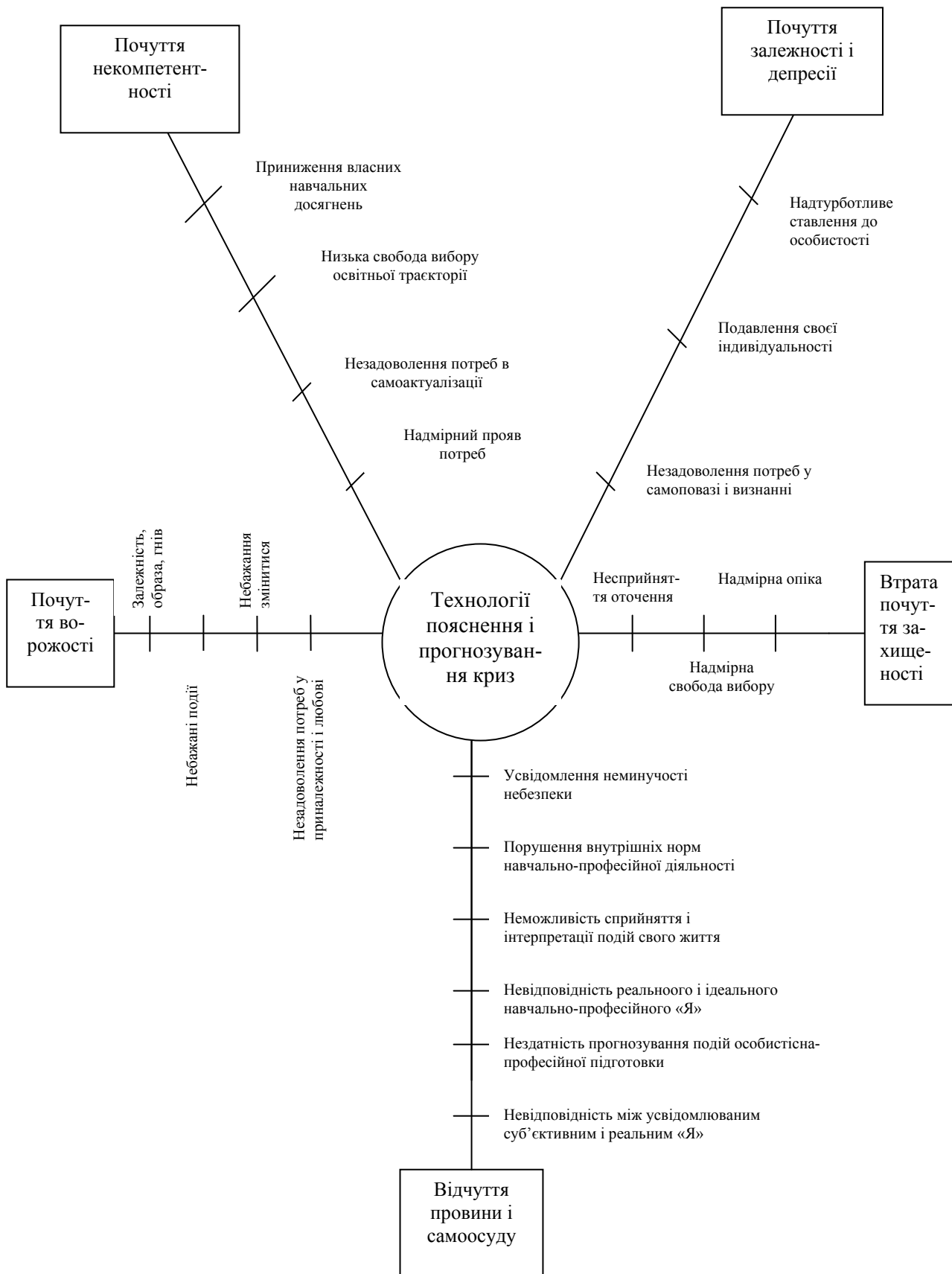

Рис. Структура педагогічних технологій вивчення, пояснення і прогнозування криз та відхилень у професійному становленні особистості

В основу групування технологій вивчення, пояснення і прогнозування криз та відхилень у професійному становленні особистості нами покладені суттєві сторони і ознаки особистісно-професійних новоутворень і проявів стиля життя студента, усвідомлення його труднощів, які негативно впливають на ефективність професійної підготовки: почуття залежності, некомпетентності і депресії, низька оцінка ефективності своєї діяльності і незадоволення особистісних потреб студентів, фіксації як використані за ознакою їх переконливості в тлумаченні ситуативних затримки, зупинки на певному його рівні або регресії – повернення на попередню стадію професійного становлення, утрата особистістю майбутнього вчителя почуття соціальної захищеності, поява почуття ворожості, тривожні відчуття провини і самоосуду особистості.

Виникнення почуття залежності, депресії внаслідок надтурботливого ставлення до особистості. Почуття залежності і депресії виникає внаслідок надтурботливого ставленні до особистості майбутнього вчителя, коли йому не створюються належні умови для самоконтролю і самоуправління власною професійною підготовкою, що в подальшому може стати причиною недостатньої самостійності у професійно-педагогічній діяльності.

Технології застосування засобів ІКТ у навчанні дисциплінам [4] надають можливість об'єктивно-незалежного оцінювання рівня професійної підготовки студентів, усуваючи суб'єктивізм викладачів, що несе в собі ризик отримати низький бал. Це викликає у частини студентів з недостатнім рівнем підготовленості прагнення повернутися до суб'єктивної перевірки успішності навчання викладачем з надією на поблажливе ставлення.

Неможливість оптимального задоволення особистісних потреб у самоповазі і визнанні під час навчально-професійної діяльності внаслідок певних заборон з боку освітніх програм і викладачів обумовлює появу почуття залежності і пасивності, викликаючи труднощі у навчанні, спустошеність і низьку самооцінку.

Технологіями виховання і соціалізації засобами масової інформації і комунікації [3] відзначається, що крім позитивних сторін у використанні засобів масової інформації (преси, телебачення, Інтернету) спостерігаються прояви психопатологічних симптомів залежності, викликані незадоволеністю потреб користувачів у реальному спілкуванні, підміною дійсних стосунків більш довірливими віртуальними. Таке суперечливе одночасне задоволення і незадоволення потреб змушує користувача звертатися до Інтернету знову і знову. Ілюзія створюваних засобами масової інформації і комунікації уявних ситуацій і умов діє на людину подібно до реальності, викликаючи сильний емоційний вплив на психіку користувача і викликає враження його активної участі в модельованих ситуаціях. Залежності від віртуальної реальності сприяють наявність у молодій людини психологічних бар'єрів у вигляді недостатньо сформованої шкали моральних

цінностей, заниженої самооцінки і труднощів у особистісно-професійному спілкуванні.

Поява почуття некомпетентності внаслідок низької оцінки ефективності своєї навчально-професійної діяльності і незадоволення особистісних потреб. Почуття своєї неефективності в досягненні особистісно-професійних цілей може бути пояснено низькою свободою вибору освітньої траєкторії разом з помилковим уявленням про відсутність можливостей для досягнення цих цілей. Студенти не можуть мати високу успішність професійної підготовки, якщо не вірять, що ця успішність залежить від них самих.

Згідно з культурно-інформаційною теорією освіти В. Лугового [5], почуття своєї неефективності у досягненні особистісно-професійних цілей обумовлюються труднощами в опануванні різних видів професійно-значущої інформації:

– у процесі передавання професійно-значущих знань, які через їх об'єктивність не зазнають суб'єктивного впливу, можуть виникати труднощі, гальмування в їх опануванні через суб'єктивні (наприклад, емоційно-почуттєві) стани студентів;

– труднощі у засвоєнні системи професійно-значущих цінностей обумовлюються їх нав'язуванням, замість прийняття, власними потребами і емоційно-почуттєвими переживаннями кожного суб'єкта професійної підготовки;

– формуванню дружньо-відвертих діалогічних відносин викладачів і студентів можуть перешкоджати невміння слухати, реагувати і відповідати на звернення один одного;

– створенню художніх образів ідеально-ілюзорною художньою уявою можуть перешкоджати труднощі синтезу суб'єктивних уявлень викладача і студента.

Незадоволення потреб особистості в самоактуалізації в навчально-професійній діяльності перешкоджає її особистісно-професійному становленню. Причиною низької навчально-професійної самореалізації є неусвідомлення свого особистісно-професійного потенціалу, сумніви стосовно власних здібностей, що недостатньо формує механізм внутрішньої мотивації професійної підготовки, віддаючи перевагу в її вибудовуванні механізмам зовнішньої мотивації.

Нетактовність педагогів і незадоволення ними зростаючих запитів учнів П.Щербань вважає дуже актуальними проблемами сьогодення, що породжують один з крайніх проявів педагогічної неграмотності вчителя – конфлікт [5, с. 177-178]. Причиною неточних уявлень про учнів є недооцінювання педагогами розвитку у вихованців позитивних якостей і перебільшення негативних сторін, недостатній прояв елементарної чуйності у ставленні до тих, хто, відчуваючи обтяжливий психологічний тиск аутсайдерства, готовий повірити у свою безталанність.

За технологією використання ІКТ [6] незадоволення потреб особистісно-професійної самореалізації та розвитку в реальному житті, змушує молодих людей підмінювати дійсні стосунки більш довірливими, звертаючись до мережі Інтернет, поглиблюючи закомплексованість відсутністю реального спілкування. За сучасною системно-інформаційною методологією [5], невідповідність навчально-професійної інформації актуальним потребам майбутніх учителів призводить до її сприйняття як “шуму”, дезорганізуючого чинника і дії студента можуть бути спрямовані на її пригнічення.

Утрата особистістю майбутнього вчителя відчуття соціальної захищеності, прояв ворожості, провини і самоосуду та застосування захисних механізмів.

Загроза Я-концепції особистості майбутнього вчителя може виникати в разі **конфлікту неусвідомлюваних переживань, які не можна точно сприйняти, з ціннісними умовами його “Я”**.

Технології виховання і соціалізації засобами масової інформації і комунікації (ЗМК) вказують на такі психологічні механізми виховних впливів ЗМК як сліпа віра і некритичність сприйняття інформації, піддатливість людини маніпуляціям, спокусам, тиску, навіюванню, що потребує застосування механізмів психологічного захисту. Некритичне усвідомлення майбутніми вчителями отримуваної в освітньому середовищі інформації може негативно впливати на ціннісні умови і створювати загрозу інформаційно-психологічну небезпеки у становленні його “Я” [2].

Невміння розуміти різну інформацію, яка сприймається, характеризується, за технологією медіаосвіти [7], як неготовність майбутнього вчителя до навчально-професійної діяльності в сучасних інформаційних умовах. Проблема незахищеності ще недостатньо зрілої психіки молодшої людини від інформаційних маніпуляцій полягає у сприйнятті отримуваної інформації як єдино істинної, в невмінні інтерпретувати і розуміти її адресну спрямованість і скритий смисл. ЗМК впливають на ціннісні орієнтації майбутнього педагога, відбираючи, компонує і інтерпретуючи інформацію, мають можливість маніпулювати його свідомістю, підмінюючи справжні освітньо-професійні цінності тими, які відображують ЗМК. Загроза Я-концепції особистості майбутнього вчителя технологій з боку ЗМК полягає у можливості розбалансування особистісної свободи, відповідальності і самообмеження, дезорієнтуючи основні регулятори навчально-професійної діяльності.

Технології вияву у студентів проявів почуття ворожості. Розвиток у майбутніх учителів установки ворожості обумовлюється ситуацією, коли вони опиняються між залежністю від соціуму і почуттям образи, гніву, що викликає дію захисних механізмів витіснення.

Ворожість виникає внаслідок **небажання людини змінювати свої дії і ставлення згідно з небажаними подіями реальності і прагнення змінити реальність відповідно до власних поглядів на неї.**

За технологіями виховання і соціалізації засобами масової інформації і комунікації [6], прояви жорстокості можуть бути обумовлені певними викривленнями у сприйнятті навколишньої дійсності, сформованими в непедагогізованому середовищі віртуальних комп'ютерних ігор, кіно і телебачення, програми і сюжети яких нав'язані переважно комерційними інтересами бізнесу і пропагують насилля над суперниками.

Відхилення, затримки і регресії особистісно-професійного розвитку можуть обумовлюватися відчуттям неусвідомлюваної загрози, що спричинює тривожність як емоційну реакцію на загрозу дезорганізації Я-структури особистості, яка негативно сприймає і не підтримує ці почуття. Ступінь тривожності і нестабільності у навчально-професійній діяльності майбутнього вчителя визначається величиною **неузгодженості або невідповідності між усвідомлюваним суб'єктивним "Я" і Я-реальним в об'єктивних психолого-педагогічних оцінках**. В обох випадках початково-професійні досягнення майбутніх вчителів повинні оцінюватися не лише виходячи з галузевих освітніх стандартів, а й як результат порівняння їх з самими собою в теперішньому і минулому часі.

Стратегічна спрямованість інформаційно-комунікативних технологій вивчення, пояснення і прогнозування криз та відхилень у професійному становленні особистості передбачає можливість діагностичного цілепокладання для подальшого прогнозованого планування і проектування процесу особистісно орієнтованої професійної підготовки, варіювання корекційно-адаптивними методами і засобами, гарантування досягнення визначених галузевими освітніми стандартами завдань професійної підготовки вчителя.

Використана література:

1. *Дичківська І. М.* Інноваційні педагогічні технології : [навч. посібник] / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
2. *Кара-Мурза С. Г.* Манипуляция сознанием / С. Г. Кара-Мурза. – М. : ЭКСМО, 2008. – 864 с.
3. *Левшин М. М.* Позитиви і негативи комп'ютеризації освіти / М. М. Левшин // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 3. – С. 30-35.
4. Новые педагогические и информационные технологии / под ред. Е. С. ПолаТ. – М. : Академия. – 2000. – 272 с.
5. Особтсісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах: [колективна монографія] / [автори: В. Андрущенко, Н. Дівинська, Б. Корольов та ін. ; за заг ред. В. Андрущенко, В. Лугового]. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 256 с.
6. *Полька Н. С.* Про державні санітарні правила та норми влаштування та обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режимі праці учнів на персональних комп'ютерах / Н. С. Полька // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2000. – № 1. – С. 53-56.
7. *Расторгуев С. П.* Алгебра информационного противоборства / С. П. Расторгуев // Школьные технологии. – 2000. – № 2. – С. 183-202. 137
8. ECTS, student workload and learning outcomes. Introduction // Tuning General Brochure. English version. – <http://tuning.unideusto.org>. – 2007.
9. *Gilpin A. and Wagenaar R.* with contributions from Isaacs A. K., Sticchi-Damiani M. and Gehmich V. Approaches to teaching, learning and assessment in competence based degree programmes // Tuning General Brochure. English version. – <http://tuning.unideusto.org>. – 2007.

ЦЫНА А. Ю. Информационно-коммуникативные технологии изучения, объяснения и прогнозирования кризисов и отклонений личностно-профессионального развития будущих учителей.

Рассматриваются вопросы использования информационно-коммуникативных технологий с целью объяснения и прогнозирования отклонений в личностно-профессиональном развитии будущих учителей. Анализируются психолого-педагогические особенности использования информационно-коммуникационных технологий проектирования и точного воспроизведения оптимальных диагностических действий субъектов профессиональной подготовки, которые гарантируют убедительность объяснений и прогнозов кризисов, отклонений в профессиональной подготовке, уменьшая эффект неблагоприятных влияний образовательной-профессиональной среды на становление будущего учителя. Предусматривается возможность диагностического определения целей для дальнейшего прогнозирования планирования и проектирования личностно ориентированного процесса профессиональной подготовки, варьирования коррекционно-адаптивными методами и средствами, гарантирование достижения определенных отраслевыми образовательными стандартами задач профессиональной подготовки учителя.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, ИК технологии, диагностика.

TSYNA A. Y. Informative-communicative technologies of study, explanation and prognostication of crises and rejections of future teachers personally-professional development.

The questions of usage of informative-communicative technologies are examined with the purpose of explanation and prognostication of rejections in future teachers' personally-professional development. The psychological and pedagogical features of usage of informative-communicative technologies of planning and exact reproducing of optimal diagnostic actions of professional training subjects, which guarantee persuasiveness of explanations and prognoses of crises and rejections, are analysed in professional training, diminishing the effect of unfavourable influences of educational-professional environment on future teacher becoming. Possibility of diagnostic determination of aims for further prognostication and planning the personally oriented process of professional training, varying by correction-adaptive methods and facilities, guaranteeing of achievement of tasks of educational standards of professional training of a teacher is estimated.

Keywords: professional training, informative-communicative technologies, diagnostics.

Чай Пэнчэн

**Південноукраїнський національний педагогічний
університету імені К. Д. Ушинського**

ХУДОЖЕСТВЕННО-СТИЛЕВАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ КАК КОМПЛЕКС ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЗНАНИЙ И УМЕНИЙ

В статье рассматривается психолого-педагогическое содержание художественно-стилевой компетентности будущего учителя музыки. Названная компетентность трактуется как комплекс свойств личности, в который входят: эмпирические и теоретические знания художественных стилей, рационально-мыслительные и художественно-творческие умения.

Ключевые слова: художественный стиль, компетентность, учитель музыки, знания, умения.

Проблема изучения и формирования в образовательном процессе художественно-стилевой компетентности будущих учителей музыки имеет важное теоретическое и практическое значение. Теоретическое значение